

BUGÜNÜN ALMAN ÖĞRENCİSİ

Konferansı veren :

Dr. Horst WIDMANN

Çeviren :

Asistan Dr. Bilge ÇITAK

Şair Freiherr v. Eichendorff kendi hatıralarına dayanarak yazdığı 1810 tarihindeki üniversiteler ile ilgili «Halle und Heidelberg» isimli eserinde aşağıdaki tabloyu çizmektedir.

«Eski üniversiteler sanki başka bir dünyanın kuruluşları imiş gibi, çok değişik bir görünüşte idiler. Kendine özge değişik öğrenci kıyafetlerinden, civarda şarkı söyleyerek yapılan yürüyüşlerden, geceleri pencere altında hayali sevgililere söylenen serenatların yarattığı tablodan daha hoş bir şey tasarlanamazdı. Bunların yanında mahmuzların devamlı şakırtısı ile çaddelerde, atlar üzerinde dolaşan harbe hazır, silâhli genç ve yakışıklı öğrenciler neşeli bir ordugâh veya maskaralar alayına benzemekte idiler...

İşte bu âlemin dışında alışılmış ölçülere dayanarak yaşanan ve bu sebeple öğrenciye gülünç ve dar zihniyetlilik imiş gibi görünen hayatın yanında öğrenci hayatı bambaşka güzellikte bir masal âlemi gibi idi» (1).

Yukarda bahsedilen zaman çoktan geçip gitmiştir. Bugünün tekniği, üniversiteye nüfuz etmeye çalışmaktadır. Dünya hayli değişikliğe uğramış ve bu öğrencilerin durumunu etkilemiştir. Acaba şimdiki öğrenci hayatı nasıldır?

Konferansımızın teması «Bugünün Alman Öğrencisi» dir. Konuyu bölüm bölüm ele almama ve tenkid etmeme müsadelerinizi rica edeceğim.

İlk olarak, Alman öğrencisi deyimini ele alalım. Mantıklı bir tesbit bize apayrı bir Alman öğrencisinin var olmadığını, bunun sadece bir soyutlamadan ibaret olduğunu gösterir. Beyannamelere göre, meslek ile ilgili soru karşılığında öğrenci olarak gösterilmiş olanların sayısı 230.000'e yaklaşmaktadır. Buradan belli bir öğren-

(1) v. Eichendorff : Erzählende Dictionen, Vermischte Schriften; Stuttgart (J. G. Cotta)'a 1953, sh. 1108 vd.

ci kavramını tesbit etmek istediğimizde, ilk bakışta muhataralı bir şeye cüret ettiğimiz sanısı uyanabilir. Her ne olursa olsun, yapılabilecek olan şudur : Bütün bu kimseler arasındaki müşterek çizgiler belli bir değişmezliği ortaya koyar ve «öğrenci» kavramından çıkarılan anlamı, daha geniş bir deyimle neslin karakterini belirler. Önce bu kavram ele alınacaktır.

Konu «*Alman*» öğrencisidir. Diğer ülkelerdeki öğrencileri de (meselâ Fransız, Türk, Amerikalı öğrenciler gibi...) ele almak ve bunların birlikte yaratacağı tezatlara dayanarak konferansı işlemek mümkün ve daha ilgi çekici olurdu. Böylece de Alman öğrencisinin kendine özge özellikleri daha belli bir şekilde göze çarpardı. Bu kıyaslamaya sadece bazı durumların incelenmesi sırasında baş vuracağız. Daha geniş bir araştırma için gerekli olan malzeme ve inceleme imkânlarını -Türk öğrencisi hariç- bulamadığımı söylemek mecburiyetindeyim.

Başlığın üçüncü kelimesi «*öğrenci*» dir. Öğrenciler, sayıca Alman nüfusunda belli orantıda bir gurubu veya daha açık bir deyimle nüfusun % 0,37'sini veya 20-27 yaş arasındakilere oranla bunların % 3'ünü teşkil eder. O halde, öğrenciler sayı itibarıyla bütün nüfusa kıyasla herhangi bir ağırlık noktası meydana getiremeyecek kadar ufak bir grupturlar. Ancak, ilerde kendilerine idare yetkisi teslim edilecek olan böyle-bir grubun varlığına hiçbir şekilde ilgisiz kalmamaz.

Nihayet konuyu tanımlayan kelimelerden sonuncusu olan «*bugünün*» Alman öğrencisi üzerinde duralım. Burada da, elimizden daha iyi bir araştırma zeminine sahip olabilirdik. Daha önceki öğrenci nesilleri ile yapılacak bir kıyaslama bugünün Alman öğrenci neslini belirtmede çok faydalı olabilirdi. Fakat gerek zamanın darlığı, gerekse malzemenin incelenememiş olması bugün böyle bir kıyaslamayı yapmağa engel teşkil etmektedir. Bu konuda önemli bir hususa işaret etmek gerektiği kanısındayım.

Bir müddet önce ölen pedagog Eduard Spranger'in 1950 yılında yayımlanan (*Pädagogische Perspektiven*) isimli eserinde dikkate değer bir bölüm yer almıştır. Bu eserin «5 Genç Nesil» başlığını taşıyan bölümünde Alman öğrencisinin portresi çizilmeğe çalışılmakta ve bu çalışma kısmen Spranger'in bizzat kendi gözlemlerine, kısmen de yüksek okul hocalarının görüşlerine dayanmaktadır. Fakat araştırma maalesef sadece 1948 yılına kadar olan devredeki

öğrencileri kapsamaktadır. Pek çok Alman'ın hayatında önemli bir yer tutan 1945-1949 devresinden bu yana bakılacak olursa, değişik, yeni bir öğrenci nesli ile karşılaşılır. Tam bir inceleme sonucunda genel olarak iki farklı öğrenci tipi tesbit edebiliriz. İlk tipe harp sonrası öğrencilerini koyuyorum. (Bu tip bazıları tarafından geniş mânada «ana vatana dönen nesil» diye isimlendirilmiştir). Bu nesil politikanın yarattığı yıkıntı içinde mânen ve maddeten ezilmiş, şartlanmıştır. Spranger, Alman yüksek okul hocalarının çoğunluğu ile hem fikir olarak, bu neslin günümüze kadar rastlanan en iyi ve en ciddi öğrencileri kapsadığına işaret etmektedir. Kendilerini bir kaç çizgi ile şöyle belirtebiliriz.

«Bunlar maddî imkânlardan tamamen mahrum, sıhhatleri devamlı tehlike altında, kötü beslenen ve ekserisi ana vatanlarından uzakta bulunanlardır. Okullarda hemen hemen ya hiçbirşey öğrenmemişler veya pek az şey öğrenmişlerdir. Kötü bir şans eseri olarak bir harbe iştirak etmiş ve hiç olmazsa sonunda, harbin bir değeri olmadığını görüp, inanmışlardır. Bir zamanlar altıyüzyıldan üstünde bir kuvvete sahip bulunanların bir kısmının elinden şimdi normal hakları bile alınmıştır. Bu nesil ne yapacağını bilmez bir durumda mânen yıkılmış, aynı zamanda barış kuvvetlerinin durumu iyileştirme çabaları altında ezilmiş ve siyasî görüşlerinde yapılmışa çalışılan değiştirme gayretlerine hedef olmuştur. Bütün bunların etkisi altında kendini olduğu gibi ortaya koyamamış ve istediğini elde edinceye kadar tamamen kendi içine kapanmıştır (2).

Harp sonrası neslinin varlığı açıkça 1952 yılına kadar olan devre içinde kendini hissettirmektedir. Öğrencilerin bütün bu özellikleri daha sonraki devrede artık bu kadar belirli bir şekilde görünmemektedir. Amerikan yardımı ile beraber, 1948 yılında Almanya'daki para reformu Alman iktisadını, çok yavaş da olsa, harekete getirmiştir. Normale dönmeğe başlayan hayat ve bazı sahalardaki yenileme çabaları, herşeyden evvel Almanya'daki iktisadî canlanma, yeni bir öğrenci nesli yaratmıştır. Bu nesil soğuk kanlıdır ve ölçülüdür. Hamburg'lu sosyolog Schlesky'nin 1957 yılında yayınlanan meşhur kitabında isimlendirdiği gibi, bu nesil «şüpheli nesil» olarak vasıflandırılır. Harpten sonraki nesil ile, bu nesil arasında normal olarak bir intikal devri kuşağı mevcuttur. Bu nesli tipleştirmek için muhtelif başlangıç noktaları vardır. Önce gerekli araştırmalar yapılmalı ve elde edilen malzeme öğrenci neslinin özelliklerinin belirtilmesinde esas alınmalıdır.

(2) Spranger, E. : Pedagogische Perspektiven isimli eserinde Fünf Jugendgenerationen 1900-1949 isimli kısmı, Heidelberg 1958, sh. 54.

Konu ile ilgili bu girişteki incelemelerden sonra, bugünün Alman öğrencisine en iyi hangi açıdan bakacağımız sorusu ortaya çıkar. *Konferansımızın ilk kısmını* Alman öğrencisinin bugün içinde yaşadığı ve çalıştığı dış şartlar teşkil edecektir. Sonra, farklı yönlerden yapılan incelemeler ve hükümler ele alınacaktır. Bunu müteakip mesele, en iyi delillerle hüküm verme durumunda olan profesörler açısından, yabancı öğrencilerin görüşlerinden ve bilâhara bizzat Alman öğrencisinin kendi hakkında verdiği hükümlerden faydalanılarak incelenecektir. Nihayet sözü daha çok dışardan gelen sosyologların incelemelerine bırakacağız. Bu, *konferansımızın ikinci kısmı* olacaktır. *Üçüncü kısımda* diğer kısımlarda tesbit etmeğe çalıştığımız mozaik taşlarından bir bütün meydana getirmeye uğraşacağız. Ortaya çıkacak bazı problemlere konferansın sonunda değinilecektir.

Konferansın kaynaklarına kısaca bakalım; Alman öğrencilerinin nesil özelliklerini ortaya koyacak bir araştırma için malzeme bulmak kolay değildir. Bu konuda kapsamı zengin ve öğrencinin bütün özelliklerini bir arada bulunduran bir eser yoktur. Bu itibarla konu ancak bir çok ufak parçanın derlenmesi ile, yani sosyolojik analizlerden, broşür ve makalelerden, öğrenci topluluklarının fikirlerinden ve gazetelerinden, tek tek yapılan incelemelerin sonuçlarından istifade edilerek tetkik edilebilir. Önemli olanı olmayanı ayırma, hükmü aksi hükümle değerlendirme veya tek tek ortaya konan özelliklerin birbirleri ile olan bağıntısını göz önünde tutma yukarıda bahsedilen malzeme toplama işleminden daha zordur. Zira burada sübjektif değerlendirmenin rol oynadığını ayrıca belirtmeğe lüzüm yoktur. Bu sübjektifleştirmeğe kısmen engel olabilmek için, konu ile ilgili en mühim yayınları bir araya getirdim. Konferanstan sonra konu hakkında kendine özge bir görüşe sahip olmak isteyenler isimleri verilen eserlere baş vurabilirler.

— I —

Alman öğrencisinin içinde yaşadığı, öğrenimini devam ettirdiği dış şartlara kısa bir bakış konferansın birinci kısmını teşkil edecektir. Batı Almanya'da öğrencilerin öğrenim yapacakları 31 yüksek okul vardır. Bunlardan 18 ini üniversiteler, 8 ini yüksek teknik okullar ve 5'ini üniversite muadili özel yüksek okullar teşkil etmektedir; meselâ *Hannover*'deki Veteriner Yüksek Okulu, *Stuttgart* *Hohenheim*'daki Ziraat Yüksek Okulu, *Clausthal-Zellerfeld*'deki Ma-

den Akademisi gibi. 1960/1961 kış s6mestresinde M6nih 6niversitesi 22.000 6ğrencisi ile Almanya'daki 6niversitelerin başında yer almıştır. Kış sporları ile ilgilenenler Schwabing, Bayern, ve Avusturya kayak b6lgelerine M6nih'ten daha yakın bir Alman 6niversitesinin mevcut olmadığını bilmektedirler. M6nih'i 14.000 6ğrenci ile K6ln, 13.500 6ğrenci ile de Hamburg takip etmektedir. Sıranın en sonunda ise, Kiel, Saarbr6cken ve Giessen 6niversiteleri gelmektedir. Batı Almanya'nın en b6y6k teknik okulu olarak 10.000 6ğrenci ile Aachen'ı belirtmek uygun olur.

Harbin tahrip ettiği fak6lte binalarını ve enstit6lerini onarmak ve bunlara yenilerini il6ve edebilmek i6in g6ze 6arpan bir 6aba harcanmıştır. Bu 6aba bug6n h6l6 devam etmektedir. 1946 yıllarına kıyasla bug6n6n 6ğrencisi genel olarak modern 6niversite binaları ve k6t6phaneler, pek 6ok 6ğrencinin yararlanabildiği yardım tesisleri, 6ncelikle bazen olduk6a iyi, bazen az 6ok iyi sayılabilecek 6ğrenci lokantaları (Mensa), kendileri tarafından isimlendirildiği 6zere okuma odaları, dinlenme yerleri, iş bulma b6roları vs. yi daha elverişli olarak istifadesine hazır bulmaktadır. 6zellikle b6y6k şehirlerde s6z konusu olan yer bulma g66l6ğ6n6n kısmen azalmasını temin maksadıyla pek 6ok 6ğrenci yurtları yapılmıştır.

Bir refah cemiyetinde 6niversitelerin 6ğrenim i6in gerekli maddi imk6nları sağlayabilmesi 6nemli bir fakt6r olarak 6ğrencilerin tutumunu da etkilemiştir. 6ğrenci, daha 6ğrenim devresinde, geleceğin iş adamları olarak, b6t6n istihdam imk6nlarını kullanan ve yayılan iktisadi hayatın iş teklifleri ile karşılaşmaktadır. 6ğrenim yardımları da dahil olmak 6zere hayret uyandıran bu hayırhah talepleri g6rmek i6in 6ğrenci başkanları ile g6r6şmek veya 6ğrenci gazetelerine kısaca bir g6z atmak k6fidir.

Diğer y6nden 6ğrenci, 6ğrenim s6resinde normal olarak mevcut iktisadi mekanizmadan nisbi olarak en az yararlanan grubu teşkil etmektedir. Hemen her iktisadi alandaki işletmede fırtınalar koparken, tahsil s6resince 6ğrenci belirli bir para ile ge6inmek zorunluluğundadır. Eğer 6ğrenci yurduna girmemiş ise, 6ğrenim s6resince kalabileceği bir oda i6in korkun6 bir kira 6der. Mesela M6nih'te oda fiatları 150 DM. civarındadır. 6ğrencinin b6t6esinde konut masrafı olarak b6yle y6ksek bir meblağın yer alması g6z 6n6nde bulundurulursa, 1960/1961 kış s6mestresinde 6ğrencilere y6neltilen sorulara verilen cevapların değerlendirilmesi neticesinde 6ğrencinin aylık giderini 250-300 DM olarak tesbit edilmesi hayret

uyandırmamalıdır. Haibuki öğrenciye sorulan bu sorular öğrencinin eline gerçekte ayda ortalama sadece 200-250 DM geçtiğini göstermektedir. Malî politikânın temel prensiplerine göre davranışını düzenleme öğrenciye elindeki mevcut para ile kendi hayatının idaresi bakımından faydalı olmaktadır. Öğrenci gereken parayı nereden temin etmektedir? Çalışarak öğrenimi finanse etme prensibi 1953 yılında en yüksek noktasına ulaşmış ve daha sonra da yerini öğrenim süresince aileden yardım görme prensibine terk etmiştir. Bugün de öğrenimini finanse etmek için çalışan öğrenciler vardır. Fakat çalışanların çoğu, spor masraflarını karşılamak veya bol harcamaların açığını kapamak için çalışmaktadır. Şu da var ki, bugünün çalışmasında 1920-1929 yıllarının sosyal heyecan uyandıran özellikleri yer almamaktadır. Alman öğrenci topluluğunun % 15'i devlet tarafından öğrenim maksadıyla kurulan ve (Hannover Modell) diye isimlendirilen tesisten ayda 200-250 DM. lık bir öğrenim bursu temin edebilmektedir. Ancak bu tesisten istifade edebilmek için iyi bir öğrencide aranan niteliklere sahip olmak ve mali bakımdan yetersiz bulunmak gerekmektedir.

Alman öğrencisi «akademik özgürlük» denilen bir ortamda çalışmaktadır, yani öğrenim sırasında öğrenci kontrol edilmez ve himaye edilmez. Öğrenci, öğrenimini kendi sorumluluğuna dayanarak yürütür, öğrenim plânını kendi yapar ve sınav süresini kendi tesbit eder. Genel olarak sadece bir bitirme sınavı vardır. Öğrenci bu serbesti içinde tamamen yardımsız bırakılmış değilse de, bu mücadeleyi kendi çabası ile başarmak zorunluluğu karşısındadır. Bu sistem öğrencinin yanlış yola sapmasını, hayal kırıklığına uğramasını ve bağımsızlığını kötüye kullanmasını engelleyememekte, fakat bunun yanında güç olmakla beraber çok faydalı şeyler; başlıca, kendi özgürlüğünü ve kişiliğini kazanma imkânını vermektedir. Kolej mü-nasebetlerine alışkın yabancı öğrencilerin çoğunluğunun Alman üniversitelerindeki akademik özgürlüğü takdir etmesi, methetmesi sebepsiz değildir. Fakat bu sistem hiç olmazsa, yüksek öğrenime başlayan yabancı öğrencilere tavsiye edilmez.

Bir fransız tarihçisi :

«Esas itibariyle Almanya'daki öğrenim Fransa'ya nazaran daha enteresandır. Zira daha az ezber istemekte ve daha erken doğru ve iltîf çalışmayı öğretmektedir (3)».

demmiştir.

(3) DAAD-Rundbrief, Bonn, Nr. 5, Aralık 1963, sh. 22.

İngiltere'den bir Alman filoloji öğrencisi :

«Bilhassa benim tahsil ettiğim Oxford Üniversitesi ile Alman yüksek okullarını kıyasladığımda bu berikilerde saygıya değer iki şey buluyorum : Haklı olarak övülen akademik özgürlük ve ona bağlı olarak öğrenim süresinin uzunluğu (4)».

demektedir.

Bugünün üniversitelerini ve buna bağlı olarak öğrencilerini düşündüren bir sorun da üniversitelere olan tahaccüm meselesini dış ve iç faktörlere göre çözümleyebilmektir.

Durumu somutlaştırabilmek için birkaç sayı verelim. 1880 yılında bir kürsü hocasının 20 öğrencisi varken bugün bu sayı 55'e yükselmiştir. Alman öğrencisinin sayısı 1958'de 178.000 civarında iken 1961'de 237.000'e çıkmıştır. Yani 3 yıl içinde öğrenci sayısı 60.000 civarında bir artış kaydetmiştir. Büyük üniversite şehirlerinde ve özellikle Münih'te bu durum güçlükler yaratmaktadır. Branş olarak eczacılık dar bir kıskaç içine girmiştir. Bu branşta bir kürsü öğretim görevlisine 1960/1961 yılında 290 öğrenci düşmektedir. Göttingen'de tıp öğrenimi için müracaat eden 1900 öğrenciden ancak 170'i alınabilmiştir (5). Sınıflarda yer bulmak için çaba gösteren bu durumdan şikâyetçi olan öğrenciler, dersleri ve pratik kurları istihza ile karşılamakta ve «tiyatro temsiller»i diye isimlendirmektedirler. Verimli bir öğrenimi ön koşulunu teşkil eden öğrenci ile profesör arasındaki gerekli bağın bugünün üniversitelerinde bulunmadığı açıktır. Bu hoş olmayan duruma bir çözüm yolu bulmak için pek çok eksperler tavsiyelerde bulunmakta ve meseleler toplum önünde tartışılmaktadır. Bu problemlerin çözümü, büyük bir ihtimalle, üniversitelerin iç bünyelerinde esasa dayanan bir reform yapılmaksızın mümkün olmayacaktır. Yüksek okulların iç ve dış reform sorununu ayrıntılı bir şekilde incelemek ve bugüne kadar olan denemeleri değerlendirmek ayrı konferans konusu olabilir. Batı Almanya'da yeni kurulan (Bochum, Bremen, Regensburg, ve Konstanz) üniversiteleri de ve bazı tıp fakültelerinde bugünkü durumu düzeltmek için çaba gösterilmektedir. 1945 ve bunu takip eden yıllarda doğum sayısının az olması, 1965'den itibaren üniversitelere yapılan müracaatların sayısının azalmasına yol aç-

(4) DAAD-Rundbrief, Bonn, Nr. 5, Aralık 1963, sh. 22, 23.

(5) Wissenschaft in Daten-Jahrbuch 1962 (Alman ilmi çalışmaları için kurulan tesis tarafından basılmıştır). Essen-Bredenev, 1962.

caktır. Bu olayın tesbiti ilgililere rahat bir nefes aldırılmaktadır. Fakat 1970'den sonraki yıllarda öğrenci sayısının devamlı artacağı da bugünden bilinen gerçeklerdendir. Öğrenci artışı özellikle belirtilmesi gereken bir husus olup; bu artış, bugünün öğrencisini iç âlemi de dahil olmak üzere pek çok yönden etkilenmektedir.

Son olarak bir noktaya daha işaret edelim. Batı Almanya'da öğrenim yapan yabancı öğrencilerin sayıları 1950 yılında 2000'e yaklaşık iken bugün 20.000'e yükselmesi üniversite yönünden ayrı bir problemi ortaya çıkarmaktadır. Almanya'da sadece 1960/1961 kış s0mestresinde öğrenimde bulunan Türk öğrencilerin sayısı 1365'dir. Almanya'daki yabancı öğrenciler kendilerine mahsus 0zel-likleri dolayısıyla ayrı bir konferans konusu olabilirler. Burada sadece bu hususa değinmekle yetiniyorum.

Konferansın birinci kısmında, Alman öğrencisi, yukarda kısaca belirtilmeğe çalışıldığı gibi, sadece dış etkenler ve ilişkiler açısından ele alınmıştır. İkinci kısımda ise bu etkenlerin Alman öğrencisini nasıl şartladığını göreceğiz.

— II —

Bugünün öğrencisi hakkında verilen hükümlerin dayanak noktaları arasındaki ayrıntılara işaret etmeden evvel, üç ekstrem misâl ile bu kısma başlamak istiyorum. İlk hüküm Göttingen'li tarihçi Percy Ernst Schramm'dandır.

«Arzu edildiği gibi genel bir hüküm verebilmek için ortamı iyi tesbit edebilmek ve buna dayanmak gerekmektedir. Bu ortamı tesbit edecek elemanları kendi tecrübelerime göre çalışma, kendi içine kapanma, nezaket, hatta icap ettiği yerlerde hürmet olarak kabul ediyorum. Bu itibarla öğrencinin gelecekteki gelişmesi konusunda iyimserim (6)».

İkinci hüküm Norveçli bir öğrenciye aittir :

«Alman öğrencisi çok çekingen ve yabancılara karşı kayıtsızdır. Yurtlardaki bütün yabancı öğrenciler diğer yabancılara ilişki kurmanın Alman öğrencileri ile olandan daha kolay olduğuna dikkat etmişlerdir. Alman misafirperverliği benim için bilinmeyen bir kavramdır (7)».

(6) Professoren über ihre Studenten : 3 Fragen-7 Antworten, Die Welt, Nr. 45, 22.11.1964. sh. 17.

(7) DAAD-Rundbrief, Bonn, Nr. 4, Temmuz 1963, sh. 13.

Nihayet Walter Görnitz'den bir hüküm :

«Hiçbir zaman bugünkü kadar yorulmak bilmeyen, çalışkan, fakat bu derece gençliğini hissetmeyen, emekliye ayrılıp maaşlarını bekleyenler gibi, en kısa zamanda yüksek bir kazanç kaynağına ulaşmağa çaba gösteren, hayata ve ölüme karşı kendini garantiye almak isteyen öğrenci tipine raslanmamıştır (8)».

Hakikat nerededir? Alman öğrencisinin iç yapısına üç farklı yönden dokunmadan önce sözü sosyologlara bırakıyoruz. Hamburg'lu sosyolog H. Schlesky'nin (Die skeptische Generation) isimli kitabında akademi gençliğine ait «Alman gençliğinin sosyolojisi» başlığı altında ayrıntılara inmeyen bir bölüm yer almıştır. Yazarın bu bölümdeki pek çok enteresan inceleme ve düşüncelerden en önemlilerine değineceğim. Bugünün öğrencisi, eski öğrencilerin aksine, modern endüstri cemiyetinin değer koşullarının dışına çıkmamaktadır. Bu kanı sadece Schlesky'nin aydınlatıcı açıklamaları ile değil, diğer kaynakların ve bizzat öğrencilerin açıklamaları ile teyit edilmiştir. Erlangen'li bir tarihçi olan Waldemar Besson :

«Bana göre bugünün öğrencisi, diğer Alman arkadaşlarının lehindeki ve aleyhindeki bütün koşullarla karşı karşıyadır. Bugün öğrenci, modern istihlak cemiyetinde yerini bulmağa çalışmakta ve günlük hayatında mümkün olduğu kadar az masraf yapmağa çaba göstermektedir. Mesleği ve ihtiyaçları onu hareket halinde tutmaktadır. Normalin üstünde ilmi bir çalışma için arzu duymamaktadır (9)».

demektir.

(Agora) isimli bir öğrenci gazetesinde yayınlanan ve öğrencinin biraz da kaderine razı olarak kendi kendisini tenkid ettiği makalede :

«Öğrenci sadece içinde yaşadığı refah toplumunu yansıtmaktadır (10)».

denmektedir.

(8) Görnitz, W : Deutsche Studenten - Typus oder Generationenproblem, Deutsche Studentenzeitung, (Sonderausgabe zum 7. Deutschen Studententag) sh. 58 vd.

(9) Professoren über ihre Studenten. agm.

(10) Deutsche Studentenzeitung sh. 62 agm.

Öğrenci her zaman az çok içinde yaşadığı refah toplumunu yansıtmıştır. Fakat aklı tecrübelerin çokluğu, ekseriya acayip yeni hayat şekillerini deneme arzusu ile, bugün eskiye kıyasla içinde bulunduğu cemiyeti daha çok aksettirmektedir.

«Kendimizi olduğumuzdan daha iyiye yönleltmiyoruz».

diye yazan bir öğrenci :

«Öğrenci yurtlarındaki gazetelerde ilk önce açılan sayfa spor sayfası olmakta, bunu ise resimli sayfalar takip etmektedir. Bir defasında şehir meclisindeki bir dâvetten otobüsle eve dönerken, meclisteki tartışmanın devamını dinleyebileceksen, reklâm programı, dolayısıyla günün şarkıları tercih edildi (11)».

demektedir. Diğer bir öğrenci :

«Gazete ve sinemalar sadece tahsil vasıtaları değildir, aynı zamanda eğlenmek ihtiyacına cevap verirler. Zaman zaman öğrenci olan ile olmayan arasında bir fark görülmemektedir. Bir dans lokaliinde veya tramvayda, dükkanda çalışan bir kimse ile öğrenci arasındaki farkı tesbit etmek mümkün değildir; büroda çalışanlar kim, biz kimiz? Aradaki tek farkı elde taşınan çantalar teşkil etmektedir (12)».

demektedir.

Herşeyden evvel sosyolojik açıdan, gözlemcilerin öğrenci ile toplum arasında yaptıkları kıyaslamada bir paralelizm tesbit edilmiştir. Toplumun sosyal emniyet düşüncesi karşısında, öğrencinin mesleğini tayin edebilme düşüncesi, toplumun refah devletine karşı olan talebine paralel olarak öğrencinin profesörler tarafından sevk edilme arzusu, toplumun endüstri cemiyetindeki materyalist ve pratik düşünce tarzı karşısında ise, öğrencinin az çalışma ile mesleğini ele geçirme ve toplumun genel tüketim tutumuna karşı kendine düşeni alma arzusu bulunduğu tesbit edilmiştir.

Bu paralelizmin ne derece sağlam temellere dayandığını bir kenara bırakalım. Kat'i olan Humbolt, Schelling, Schleiermacher veya Jaspers'in düşüncelerindeki üniversite kavramı ile böyle tutumların birbirine zıd olduğudur. Üniversite idesi, ilim adamlarının ve

(11) Schulz, Eb. : Studenten-Umriss einer Generation, Frankfurter Allgemeine Zeitung. 21.III.1959.

(12) Schulz, Eb. : Studenten-Umriss einer Generation, Frankfurter Allgemeine Zeitung. 21.III.1959.

öğrencilerinin bilimsel sorunlarla olan çabalarını kapsar. Bu fikir aktif bir arzuyu öngörür. Humbold, ilmin meslek edinmek için değerlendirilmesini red etmektedir. Böyle bir değerlendirmenin hiçbir anlam taşımadığı fikri 19'uncu Asır'da sadece üniversitelerde değil, Alman liselerinde de benimsenmiş idi. Bu ide geçen Asır'da da gerçekleşmemiştir. Fakat hakikat ile ide arasındaki büyük ayrılıklar tesbit edildiğinde bir dönem noktasına yaklaşmış olduğu anlaşılır.

İşte temeldeki bu sarsıntı korkusu Göttingen'li dilci Walter Killy'yi 1963 yılında (Die Zeit) haftalık gazetesinde «Vasat Öğrenci» başlığı altında yayınlanan şikayet yollu bir yazısında pek açık hatlarla belirtmeye sevk etmiştir :

«Öğrencinin insiyatifinde ve bilgisindeki eksikliğin ifade edilemeyecek kadar çok olması, kendisinin bir şey yapmağa karşı arzulu olmaması, toplumdandan kaçması, kritikler karşısında kendine acıması, rizikolardan duyduğu korku, görüş açısını darlığı vs... (13)».

Öğrenciler buna cevap vermekten geri kalmamışlar, karşılığında sınavlarla pek çok profesörün sadece kürsüden akseden ve insanın yüzüne çarpan bilgilerden başka bir şey işitmek istemediklerini ileri sürmüşlerdir.

«Vasat profesör yok mudur?»

veya,

«Kaç profesör bugün kendi sahasındaki otoritesinin yanında örnek olacak şahsiyeti sebebiyle diğer üniversite öğrencileri tarafından aranmaktadır (14)».

diye sormaktadır.

Kritikçi Killy'nin bu iddialarına üniversitenin mânevi nüvesine duyulan endişeden doğan ve pedogojik nedenlere dayanan bir teşvik mahiyetini taşıdığı kabul ile hak vermekedirler. Spranger'in ileri sürdüğü «üniversitelerin okula dönüşü» sanısı karşısında bir savunma olarak bu makalenin yazıldığını kabul etmek gerekir. Gerçekte bu dönüş toplumun büyük ölçüde değişmesi koşuluna bağlı-

(13) Killy, W. Der Durchschnitts-Student. Die Universitaet tut, als ob die funktionierende Gesellschaft noch gaebe., Die Zeit, Nr. 2, 11. I. 1963, sh.14.

(14) Für und wider Walter Killy (Okuyucuların fikirleri), Die Zeit, Nr. 4, 25.1.1963, sh. 25.

dır. Fakat bu savunma, esasında teslim olmayı kabul etmiş bir savunmadan başka bir şey değildir.

Killy :

«Büyük bir üzüntü ile üniversitelerin okullaştırılma yolunda olduğunu görüyoruz. Fakat düşünüldüğü takdirde bu durumun üniversitelerin tamamen ortadan kalkmasından daha iyi olduğunu kabul gerekir (15)», demektedir.

Sosyologlar tarafından yapılan incelemelerin yanında ayrı bir açıdan meseleyi ele almamıza müsaade ediniz. Bu inceleme daha çok tarihi yönden olacaktır.

1933 ve dolayısıyla 1945 yıllarındaki millî yıkıntıyı hemen izleyen harp sonrası güçlükler yenildikten sonra Alman gençliğinde eski nesle karşı devamlı bir şüphecilik havası doğdu. Spranger'in bildirdiğine göre geri dönen nesil, sayıları azalan yüksek okul hocalarına sınırsız bir itimat gösterdiler (16). Fakat öğrencinin bu tutumu yavaş yavaş esasa dayanan bir şüphecilikle sonunda profesörler ile arasında mesafe yaratmağa, kendi içine kapanmağa ve her serbest tutum karşısında çekingen, dikkatli ve tenkitçi oluşa döndü.

Karlsruhe'de 1958 tarihinde yapılan bir öğrenci toplantısında

Profesör Karl Schiller :

«Bugün, bütün gençlik gibi, öğrencinin de mesleğini tayin etmek istediğini, realist ve şüpheli olduğunu biliyoruz (17)», demiştir.

Bu görüş altında pek fazla huzursuzluğun hâkim olduğu ve bunun nadiren dışarıya yansıdığı dikkatli gözlemcilerin gözünden kaçmamaktadır. Şüpheciliğin sadece eski nesle karşı olmayıp, aynı şekilde öğrencinin kendine karşı da oluşu yeni ve umut verici bir işarettir. Öğrencinin hiçbir hayale kapılmaksızın mutedil bir şekilde

(15) Killy, W. : agm.

(16) Spranger, E. : age., sh. 54 (Bugün durum 1919 yılındakinin tam aksidir. Her meselede eski nesle suç yüklenirken, bugün öğrenciler sadece nadir hallerde buna hak kazanan profesörlere sınırsız bir itimat göstermektedirler).

(17) Dokumente zur Hochschulreform, Akademischer Dienst, Bonn, Bundeshaus, Nr. 48/49, II Yıl, 28. XI. 1960, sh. 554.

kendini değerlendirebildiği birçok yerlerde kaydedilmiştir. Meselâ, öğrenci bürosunda üye olan bir öğrenci :

«Çok eskiden beri öğrenciler tenkit edilmektedir : Ekmek çabası için öğrenim yapanlar, sadece talep ileri sürenler, sosyal bir cereyanın öncülüğünü yapanlar.... Bu kritiklerde hatalı bir şey yoktur. Ancak kritik hiçbir şeyin yeteri kadar nedenlerini bulup ortaya çıkaramamıştır. Alman yüksek okul hocalarının durumu da öğrencilerin durumuna benzer bir paralellik gösterir (18)».

Aynı kayıkta oturanların kusurlarını hesaplamaktansa, kayığın dengede kalmasına gayret etmek daha iyi bir tutum olur.

Öğrenciler hakkında benimsenen bu şüpheli tutum karşısında profesörlerin bir çoğu aksi fikirdedirler. Bunlar öğrenci neslinin iş çabasını ve çalışmasını övmektedirler.

Hamburg'lu bir tarihçi :

«Öğrencilerin çalışma arzusunun fazlalığı, bende onlara karşı acıma hissi uyandırmaktadır. Doktora tezleri 200 sahifenin altında değildir. Seminer çalışmaları bu çalışmalara uygun ölçüdedir. Eskiden ileri sürüldüğü gibi, sadece kız öğrenciler tarafından değil, bütün öğrenciler tarafından tamamen emin kaynaklara dayanarak, pek çok malzemeye yer veren çalışmalar yapılmaktadır. Malzemeye ve hocanın söylediklerine biraz fazla bağlıdır. Olayların akışı ve gerçekteki dünyanın nefesi onları yormakta, taciz etmektedir. Nihayet pozitif ilimlere duyulan saygı ile makine dünyasının çocukları olarak buraya gelmişlerdir».

Schlesky'nin tezine paralel olarak aynı tarihçi tarafından :

«Bu devrin bütün izlerine sokaklarda raslanırken bu genç nesilden başka bir şey beklenemez (19)».

demektedir.

O halde öğrencinin şüpheliği esastan değildir, tam aksine belli bir maksada yönelmiştir. Eski neslin yanlış, sebepsiz tutumuna karşıdır. Bu sebeple öğrenci kendi tecrübelerine dayanmak istemektedir ve kendi kendine öğrenmeğe çaba göstermektedir.

Öğrencilerin yabancı ülkelerde öğrenimlerine devam etmek istememelerinin nedenlerini şüpheliklerinde, aşırı ihtiyatkârlıklarla-

(18) Müller, P. : Der Student und die Hochschule. Forschung, Lehre, Studium. Deutsche Universitätszeitung, Mart 1963. sh. 4.

(19) Schulz, Eb. : agm.

rında ve bir meslek edinmeğe yönelmiş olmalarında buluyorum. Resmî makamlarca 33.000 öğrenciye yapılan yabancı ülkede öğrenimlerin devam etme teklifi bunların % 1'i tarafından bile kabul edilmemiştir. Bu tehlikeyi görmeden geçemeyiz. Yabancı öğrencilerin çoğu Alman öğrencisiyle ilişki kurma imkânsızlığını ve Alman öğrencinin gayesine ulaşmasındaki görüş darlığını ileri sürmektedirler. Bu, üzerinde düşünülmeğe değer bir meseledir.

Bu konuda bir kaç fikir :

«Alman öğrencisi kendi içine kapanıktır. Bu sebeple kendisine yaklaşılabilme imkânı çok güçtür. Şahsî bir saik olmaksızın, Alman öğrencisi ile arkadaş olunamaz» (Japonyalı bir öğrenci).

«Esas itibariyle doçent ve öğrencilerin tutumları dostçadır. Fakat zamanları hemen hemen hiç yoktur ve şahsî bir bağ kurmak için çaba göstermezler» (Ekvatorlu bir öğrenci).

«Hiç bir şeye bağlanmak istememekle ve zaman yokluğundan yakınmaktadırlar. Bu beni hayrete düşürmüştür. Zira Salamanka'da öğrenci hayatı bir aile hayatı gibidir» (İspanyol bir öğrenci).

Sayıları çok fazla olmakla beraber yukardaki görüşleri desteklemeyen görüşler de tesbit edilmiştir. Bir Gine'li öğrenci :

«Alman öğrencilerinin hareketleri dostça idi; her zaman yardıma hazır, aynı zamanda ülkem ve benim hakkımda birşeyler öğrenmek arzusunda idiler» (20).

demmiştir.

Alman öğrencilerinin yurtlarda uzun bir süre bulunmaları etkisiz kalmamakta ve burada oturan yabancı öğrencilerle bir bağ kurmaları sonucunu yaratmaktadır. Bunun yanında Alman öğrencilerinin, meselâ her iki devlet tarafından hiçbir zaman teşvik ve resmen tasvip görmeyecek olan Doğu Almanya'daki arkadaşları ile ilişki kurma imkânlarını aradığı da göze çarpmaktadır. Bütün bunlara rağmen, Alman öğrencisinin yalnızlığa olan eğilimi çok açıktır.

(20) Yabancı öğrencilerin görüşleri aşağıda sırasıyla gösterilen yerlerden alınmıştır.

DAAD-Rundbrief Nr. 3, Kasım 1962, sh. 11.

DAAD-Rundbrief Nr. 3, Kasım 1962, sh. 12.

DAAD-Rundbrief Nr. 2, Haziran 1962, sh. 10.

DAAD-Rundbrief Nr. 4, Temmuz 1963, sh. 15.

Bir öğrenci :

«Öğrencilerin çoğu bugün eskisine kıyasla tek başına yaşamaktadır (21)»;

bir profesör :

«Bir veya iki arkadaşı ile öğrenime devam edenlerin sayıları çok fazladır (22)».

demektedirler.

Esas itibariyle, verimli bir bilimsel çalışma için ferdin yalnız olması, gerekli olan önşartlardandır (23). Öğrencilerin günün ortak Avrupa problemlerine az çok bir ilgi gösterdikleri de tesbit edilmiştir. Fakat öğrencide yukarıda belirtilen yalnızlık hissinin bir azalma göstermediği açıktır. Pek çok öğrenci bunun acısını çekmektedir. Bugün Alman öğrencileri arasında hayal kırıklığına uğramış oldukça büyük bir grup vardır. Bu hayal kırıklığına sebep, herşeyden evvel öğrenci ile profesör arasındaki ilişki eksikliğidir. Profesörlerin pek çoğu da bu durumdan şikâyetçidirler. Bu sorunlarla ilgili bir kaç görüş;

«Olaylar incelendiğinde, herbir öğrencinin devamlı değişen, bir öğrenci kütesinin binlerce parçasından bir tanesi okduğu görülür. Sadece bu durum bile, profesörle bağ kurmağa engeldir. Profesörün ilgi ve yardımını sağlama imkânsızlığı öğrencide profesörle bağ kurma arzusunu tamamen söndürmektedir (24)».

Bir Hamburg'lu öğrenci ise,

«Profesörler uzak ve erişilmesi imkânsız kimselerdir. Profesörlerle herhangi bir öğrenci arasında daha yüzlerce öğrenci yer almaktadır. Profesörlerin takdir edildiği, sevildiği, ve nefret edildiği devir çoktan geçmiştir. Buna rağmen hâlâ öğrenci, profesörle yakınlık kurmayı, onun bilimsel buluşlarının yanında insancıl değer hükümlerinden de faydalanmayı ve onun sadece ilim adamı değil aynı zamanda bir öğretici olmasını istemektedir (25)».

diyor.

(21) Anger, H. : Problem der deutschen Universitaet, Tübingen 1960, sh. 128.

(22) Anger, H. : age. sh. 128.

(23) Anger, H. : age. sh. 140 vd. (Genel olarak, bütün öğrenciler tek başlarındırlar. Bu en iyi olan hal tarzıdır. Özellikle en kabiliyetli olan öğrenciler öğrenime yalnız devam edenlerdir diye bir tıp profesörü yazmıştır).

(24) Studenten über ihre Professoren : 3 Fragen-11 Antworten, Die Welt, Nr. 27, I. II. 1964 sh. 25.

(25) Studenten über ihre Professoren; agm.

Üniversitenin şahsiyetsizliği iç ezicidir. Bir gazeteci iki sene görevli bulunan bir rektörün ismini 23 öğrenciye sorduğunda ancak bir tanesinden doğru cevap alabilmiştir.

Gayet tabii ki, Alman üniversiteleri bir çok kimsenin tamamen bağımsız bir topluluğundan ibaret değildir. İki, üç arkadaştan vücuda gelen küçük topluluklar üniversitenin veçhesini belirtmektedir. Bu toplulukların kapsamına küçük özel kulüpler, ortaklaşa bir ilgi çevresinde birleşen gruplar, meselâ caz kulüpleri veya koro toplulukları, dinî topluluklar ve hattâ «korporasyon» denilen bağılıklar girmektedir. Bu sonuncularda çoğu 19'uncu Asır öğrenci hayatına mahsus özellikleri taşıyan ananevi âdetler yer almaktadır. Özellikle bütün tenkitlere rağmen düello âdetini devam ettiren «schlagende» topluluğu bugün hâlâ üniversite hayatı içinde yer almış bulunmaktadır. Harpten sonra üniversitenin bilimsel atmosferinin öğrenciler arasında, onlara özge bir topluluk hayatının doğmasına yer vereceği düşüncesi gerçekleşmemiştir. Fakat bu umut hâlâ kaybolmamıştır. Yapımı geç ilerleyen, yeni kurulmakta olan Bremen Üniversitesi özellikle bu düşüncüyü benimsemiş bulunmaktadır.

Sorunumuzda ilerlerken, üçüncü bir yöne daha eğilmemize müsaade ediniz.

Alman öğrencilerin fikir ve politika alanlarına olan ilgisi ne derecedir? Kişisel öğrenim ve günlük yaşantısının dışında öğrenciyi meşgul edecek, onu harekete getiren sorunlar nelerdir?

Bu sorulara hernekadar 1956 yılında değinilmişse de, cevapları harp sonrası nesli tarafından verildiğinden, sadece enteresan olanları nakledelim (26).

- 1) 1945 yılından bu yana kitap ve gazetelerde yayınlanan ve zamanımızın fikir hayatını açıklayan en önemli yazılar hangileridir?
- 2) İlim, sanat veya fikir hayatında yaşayan hangi şahsiyete önderlik niteliği veriyorsunuz?
- 3) Fikrinizce zamanımızda mânen yol gösterici olarak hangi konu incelenmelidir?

Bu sorulara alınan cevaplara kısaca değinelim. Birinci soru çoğunlukla şöyle cevaplandırılmıştır. Romano Guardini (Yeni Çağ-

(26) Drei Fragen an die Studenten, deutsche Jugend (Zeitschrift), München, Eylül 1957, sh. 426-429.

in Sona Ermesi), Sedlmayr (Ortanın Kaybolması), Ortega Y Gasset (Toplumların İsyanı), Jaspers (Tarihin Doğuşu ve Gayesi), Robert Jungk (Gelecek Başlamıştır) ve bunların yanında Orwell, Freyer, Bonhoeffer yer almaktadır.

İkinci sorunun cevabının başında ilk yer alan Albert Schweitzer'dir; bunu Guardini, Jaspers, Picasso, Heidegger, Nehru, Heisenberg takip etmektedir. Heuss, Weizsaecker, Adorno, Russel ve Stravinsky de verilen cevaplar arasındadırlar.

Yedi yıl sonra bugün bu soruların cevapları başka olabilir. Bu itibarla zamanımıza dönelim. Alman bilimsel çalışmaları için kurulan bir kurumun isteği üzerine, 1960 yılında yapılan araştırmanın sonuçları değerlendirilerek «Öğrencinin Ruhî Cephesi» adı altında bir süre sonra basılmıştır (27). Ancak, fikir sorma şeklinde yapılan bu çalışmayı kitapçılardan tedarik etmek mümkün olmamış ve maalesef benim elime de çok geç geçmiş bulunmaktadır. Bu sebeple henüz araştırmayı yeteri kadar inceleme fırsatını bulamadım. Dolayısıyla konferansında bu araştırmalarla elde edilen sonuçlara şöyle kısaca temas edeceğim. Bu sorulara verilen cevaplara göre, can sıkıntısı bir öğrenci hastalığı değildir. Cevap verenlerin % 82'si can sıkıntısını bilmediklerini iddia etmişlerdir. % 70'i devamlı günlük gazete okumaktadırlar ve bu gazetenin başında «Frankfurter allgemeine Zeitung» gelmektedir. «Der Spiegel» öğrenciler arasında en sevilen dergi olarak yer almaktadır. Zamanın iyi politikacıları olarak Ludwig Erhard ve Willy Brand gelmektedir. İdeale olan şüphencilik eskisi gibi büyük bir yer işgal etmektedir. Buna rağmen kendilerine soru sorularının % 78'i, üzerine hayat kurmağa değer bir idealin varlığını kabul etmektedir; bu idealin başında hürriyet, insanlık, insan haysiyeti gelmektedir. Bu tip sorulara ait cevapların, her zaman olduğu gibi, dikkatli bir inceleme sonucu değerlendirilmesi gerekmektedir. İncelemeleri diğer bir noktadan, bizzat öğrencinin çıkardığı yayınlar açısından ele almama müsaade ediniz. Bu yayınlarda özellikle öğrenci topluluğunun uyanık kısmı, soruları doğruca, esasından ele alarak incelemekte ve fikirlerini açık

(27) Das geistige Bild der Studenten. (Öğrenciler arasında sual sorma şeklinde yapılan ankette, öğrencilerin politika, kültür ve üniversite sorunları hakkındaki düşünceleri sorulmuştur). Stifterverband für die deutsche Wissenschaft, Essen-Bredenev, 1961.

bir şekilde ifade etmektedir. Öğrenci gazeteleri arasında memnuniyet verici ve fikren uyanık gazeteler vardır. İsimleri modern ve vaatkârdır. Berlin Teknik Üniversitesi tarafından çıkarılan (Başlangıç), katolik öğrenci gazetesi olan (İnsiyatif), serbest gazete olan (Konkre), protestan öğrenci gazetesi olan (İlave), Bonn Üniversitesi tarafından çıkarılan (Keskin Hareket), Köln Üniversitesi tarafından (Perspektiv) ve (Onikiye Beş Var) isimli tarafsız gazete (28) vs... Fakat, hepsine hâkim olan benimsedikleri sağ veya sol cereyan, muayyen bir dünya görüşü, belli bir mezhebe bağlılık veya sosyal bir görüş açısidir. Tenkit ve fikir beyanları hep bu kabul ettikleri muayyen prensiplere dayanmaktadır. Bunların ötesinde farklı bir görüş noktasına doğru yönelme veya yeni fikirler ileri sürme davranışı oldukça azdır. Bu hususta en çok 1920-1929 yılları arasında ortaya çıkan, fakat bir nüve yaratmamış olan nihilist ve anarşist fikirlere işaret edilebilir. Öyle ki, adetâ 1920-1929 arasındaki düşünce ve fikir tarzının bir çoğu bugün yeniden canlanmış sayılabilir. Fakat umumiyetle yeni bir cereyan hissedilmektedir ve dinî olmayan parti gazetelerinin ya daha önce ya da zamanımızda mânasız bir yeknesaklıktan büyük ölçüde kurtuldukları göze çarpar : 1920-1929 yılları arasındaki sosyalizm sorunu, refah toplumunda, politik ve sosyal alanlarda fertlerin kişisel tutumları mı, yoksa topluma uyma zorunluğunda olmaları gerektiği mi meselesine yerini bırakmıştır. Bu husus bugün fazla ilgi çeken bir tartışma olarak devam etmektedir. Akademik kariyere yaklaşmış bulunan ve akademinin yetiştirdiği Walter Jens, Enzenberger, Höllerer gibi başarıya ulaşmış yazarların modern edebî tartışmaları öğrenci gazetelerinde yer almaktadır.

Öğrenciyi kendi sorunları dışında harekete getiren şeylerin neler olduğu hususunda karar vermek güçtür. EMNİD Enstitüsü'nün sorduğu sorulara alınan cevaplara güvenilecek olursa, 1955 yılında politika alanında tekrar birleşme dâvasının öğrenciyi hareket halinde tutan bir sorun olduğu tesbit edilir. Fakat tarafların tutumları-

(28) Röhl, R./Kirsch, H. Chr. : Der Student (List-Taschenbuch Nr. 212), München 1962, sh. 36-47 (Cep kitapları serisinden olan bu eser kritiğinde tecavüzkâr olmasına rağmen, bugünün öğrencisini iyi bir şekilde aksettirebildiği için enteresandır). Aynı kitapta Figge, K.'nın Ein gewisses Röcheln veya Schiessen Sie auf den Journalisten isimli yazısı yer almaktadır. Bu yazı hernekadar ilgi çekici ise de ve dar bir görüş açısından ele alınmışsa da, öğrenci yayınları ile ilgili geniş malûmatı ihtiva etmektedir.

nın sertleşmesi ve Berlin'deki duvarların örülmesiyle bu ilginin çoğalmamış, tersine azalmış olduğu görülmektedir. Tübingen, Marburg ve nihayet Bonn'daki olaylar göz önüne getirilirse, nasyonal sosyalizmin de içerde çözümü gereken sorular arasına girdiği; yani diktatörlük tehlikesinin yeniden ön plâna çıktığı anlaşılır. Öğrenci, politika ve fikir alanlarında, bir fikri benimsememektedir. Demokrasinin ana sorunlarına değinmediği gibi, radikal ve fanatik yönlerle de ilgili değildir. İtiraf edilmiş veya edilmemiş olsa da, pek çok öğrencide varlığını devam ettirebilme korkusu köklü bir şekilde yerleşmiştir. Dünyanın yok olmasına sebep olabilecek, hepimizi tehdit eden yeni bir harp tehlikesinin yarattığı bir cesaretsizlik havası vardır. Askerliğe karşı duyulan arzusuzluk, organize edilmiş işçi toplulukları da dahil olmak üzere hiçbir yerde, öğrenciler arasındakinden daha kuvvetli değildir. Eduard Spranger'in dediği gibi, öğrenciler «nihilist bir şok» geçirmektedirler. Bunu Spranger aşağıdaki ifade ile formüle etmiştir :

«İnsan hayatında külfete değer hiçbir şey yoktur. Her şey mânasızdır ve yok olmağa mahkûmdur(29)».

Alman öğrencisinin özellikleri, çalışma hırısı, emniyette olma gayreti, hürmeti, mesleğe hücumu ve bunun gibi tutumlarıdır. Bunlar yukarıda işaret edilen tutumun yanında acaip bir paradoks yaratırlar ve bizi Alman öğrencisinin gerek iç, gerekse dış görünüşünde ahenkli bir durumun olmadığı sonucuna götürürler. Bu birbirine aykırı görünen durumları çok gergin bir kompleksin neticesi olarak görmeğe ve bunu böyle kabule gayret etmeliyiz.

— III —

Sizlere pek fazla teferruat ve fikri izleme külfetini yükledim. Bu arada, bugünün Alman öğrencisinin mükemmel ve itinalı bir krokisini çizebilmek için, ayrıca bazı ayrımlara dikkat etmek gerekmektedir. Bunların bir kaçına işaret edeceğim. Kız ve erkek öğrenci, üniversite ve yüksek okul öğrencisi, doğudan gelen öğrenciler ve herşeyden evvel Batı Almanya'daki şartlardan farklı demir perde arkasında yaşayan ve 1961'de sayıları 113.000'i bulan öğrenci-

(29) Spranger, Ed.: Gefaehrdete Jugend in unserer Zeit, Menschenleben und Menschheitsfragen (Radyo konuşmaları toplanmıştır), München 1963, sh. 68.

ler. (Bunların da Alman öğrencileri olarak dikkate alındığı unutulmamalıdır). Bu noktaya bu kadarlık değinmek isterim.

Son olarak, beliren ve söylenenleri bir araya getirmeme ve kendiliğinden ortaya çıkan sorunlara işaret etmeme müsaadelerinizi rica edeceğim. Bütün söylenenleri bir araya getirecek olursak diyalektik bir yola baş vurmuş olacağız. Bir taraftan sosyologların eylemlerini tesbit ettik; bunun yanında özellikle korporasyonlara hâkim olan geriye dönüş temayülüne işarette bulunduk ve bu arada öğrencinin sadece ümit ettiği «sosyal prestij» sebebiyle öğrenimini yaptığı tenkidi ile karşılaşıldığına değindik. Öğrencide var olan şüphecilik, mantık ve ölçülü hareket yanında, profesörlere ve malzeme toplamağa olan saygısı, öğrencinin kendisinin sevk edilmesini istemesi ve akademik özgürlüğün tehlikelerinden kurtulma çabası yer almaktadır. Nihayet öğrencilerin kendilerini nasıl değerlendirdiklerini ve nasıl tenkit ettiklerini tesbit ettik. Bir de, Allesbacher Enstitüsü'nün fikrine değinelim. Öğrenciler arasındaki bu eğilimler kendi yaşlarındaki öğrenci olmayanlara kıyasla çok daha zayıftır (30). Öğrencinin sahip olacağı mesleği için düzgün ve hesaplı hareket ettiği tesbit edilmiştir. Bunun yanında önemli sorunları ele almadığı da bir gerçektir (31). Bir taraftan, genel kültür ve politika alanlarında hazırlıksız olduklarını, diğer taraftan geçmişi yenme veya yeniden birleşme gibi politik sorunlara duydukları ilgiyi tesbit ediyoruz. Malzemeye bağlılık, olaylara olan aşırı ilgi açıktır. Fakat bunların yanında varlığını devam ettirebilme için duyduğu endişe, belirsiz bir bunalım yer almaktadır. Kısaca tezadlarla dolu bir resim.

Son olarak kendimce önemli bulduğum bazı sorunlara da temas etmeme müsaade ediniz.

1) Öğrencinin tek taraflı olarak mesleğini tesbit etme arzusu-na yapılan itiraz yeni değildir. Schiller'in Jena'daki açış dersini «ekmek bilginleri» ne ithaf ettiği hatırlardadır. (Aksi tipin gerekliliğini izah edebilmek için). Daha eskiye gittiğimizde Aurelius August-

(30) Deutscher hochschulführer 1963/1964. Verband Deutscher Studentenschaften Bonn, 39 uncu bası, sh. 15.

(31) Schulz, E.: agm. Bir Psikoloji profesörü «Almanlara özge hastalıklardan biri ortadan kalkmaktadır» demektedir; yani daha açık bir deyimle, problemler bugün pek az kimseyi ilgilendirmektedir. Bir kısmı diğerlerinin düşünmediği ve bu itibarla da üzerinde fikir ileri sürmedikleri-mesefelerin temsilciliğini yapmaktadırlar. Tehlikeli teşebbüsler ortaya çıktıkça karşı koyma gücü azalacaktır.

tinus'un (Bekentnissen) isimli eserinden (32), Kartaca ve Roma'da da öğrencilerin öğrenimlerini aynı şekilde meslek edinmek için yaptıklarını öğreniyoruz. Bu muhakkak ki, Humbold'un ilim hakkındaki görüşüne uymaktadır. Ekmek öğrencisi mevcut olmuştur ve daima da olacaktır. Bana üniversitenin öğrencide uyandırması gereken bir tutumu, daha önceden öğrenciden beklemek haklı görünmemektedir. Eğer öğrenciden istenen tutumu üniversite yaratamıyorsa bunun nedenleri, öğrenciden çok üniversitenin kendisindedir. Bugünün öğrencisi, ilişkilerinde emniyet aradığı için olumsuz olarak damgalanmamalıdır (33).

2) Mesleğe bağlılık eğer ferdin manevî dünyasında yıkıntı yapıyor, açık samimî bir dünya görüşü yerini dar görüşlülüğe ve olayları kendi açısından incelemeğe sevk ediyorsa, o zaman, zannımca tehlikeli bir hal alır. Almanya'daki yaşama atmosferinde büyük ölçüde intizam, temizlik, zamana dikkat ve rasyonellik prensipleri varlığını gösterir. Bununla beraber zaman azlığı ferdin yeteri kadar isteklerine ayak uydurmasına, oyun için vakit ayırmasına ve duyguları ile başbaşa kalmasına engeldir. Bu hususta söylenecek pek çok söz yerine fizik öğrenimi yapan bir Arab öğrencisinin mektubunun duruma uygun düşen kısmını nakledeyim.

«Bugün hâlâ romantik olan Arablar'ın sempatik ve muhakkak ki, cazip özelliklerine Almanlar'ın disiplinli günlük hayatında çok az yer vardır. İş yönünden Almanlar'dan daima makul ve objektif ölçülere uyan hareket tarzı bekenir. Ayrıca Alman intizamı da buna dayanmaktadır. Bu hususlara riayet, maksada uygun normal bir hareket tarzıdır; fakat bir Arab için dehşet uyandıran bir haldir. Zira bu ancak bir Arab'ın kendini mesut hissettiği iç âlemin kaybı pahasına uygulanabilir. Bu objektiflik pek çok Arab'ın gözünde küçüklük ve tolerans yokluğu olarak belirmektedir (34).

(32) Augustinus, A.: Confessiones-Bekentnisse (latince ve almanca) München (Kösel) 1955, sh. 103 ve 231 vd.

(33) Schlesky, H.: Die skeptische Generation. Eine Soziologie der deutschen Jugend. Düsseldorf-Köln 1958. 3 üncü bölüm, Verhaltenssicherheit-Grundbedürfnis der Jugend in unserer Gesellschaft sh. 42-51.

Genç nesil, daha endüstri cemiyetinin tutumu hakkında bir şey bilmezken merhametsizce aile ve okul çevresinin dışında olan bu âlemin içine atılmaktadır. Cemiyetin dinamizmi ve hareketliliği karşısında kendi tutumu için emniyet arama ihtiyacı kuvvetli bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

(34) DAAD-Rundbrief: Nr. 4, Temmuz 1963, sh. 17 vd.

Burada muhakkak ki, bir tehlike mevcuttur; bunu Almanlar'ın düşünceli tutumları ile izah etmek mümkündür, fakat bu durum ne olursa olsun mazur görülebilir bir durum değildir.

3) İktisadî güçlüklerin hâkim olduğu devrelerde daha çok ortaya çıkan totaliter davranışlara girişme olaylarına, acaba şimdiki öğrenci neslinin karşı koyması ne ölçüdedir? Tahminlerde çok dikkatli olmak gerekmektedir. Spranger tarafından öngörülen savaş sonrası nesli, birkaç dışta kalan olay bir tarafa bırakılacak olursa, Alman iktisadî hayatını etkileyecek karşı bir akıma ilgi göstermemiştir. Bugünün öğrencisi, «sisteme bağlı insan» ı korkutucu bir taklit ile, geleceğin dünyasına girmeğe hazırlanmaktadır. Böyle bir tutumun, yani emeklilik maaşı zihniyetinin, yalnız isteklerde bulunmanın, insiyatif, uyanıklık ve gençliğe ait yetersizliğin göze çarpması, bizde, bu gidişin onları Huxley'in (Yeni Dünya) sına götürdüğü düşünceşini yaratmaktadır. 1933'den önceki devrin fikren canlı, araştırmacı, heyecanlı, ve herşeyden evvel genç olan neslinin burada söz etmeğe değmeyen bir kaç önemsiz karşı koyma davranışı dışında, dünyayı felâkete atan kuvvetli adamın tutumunu tasvip etmiş olması hayret uyandırmaktadır. Bugünün nesli, bütün zaaflarının yanında bir krize karşı dayanıklı olduğunu isbat edebilir. Belki onda, yakın geçmişin serumu ile, yepyeni içte saklı ve ilk ciddi tehlike anında ortaya çıkacak muafiyet teşekkül etmiştir. Fakat bu sanıları burada tesbit etmek güçtür.

4) Son olarak, bu neslin fikir verimliliği olmadığı (35) ve bir seçme yapamayacağına işaret olunmuştur; sadece protesto etmek veya itaat gibi pasif refleks hareketleri gösterebileceği ileri sürülmektedir. Geniş bir açıdan incelendiğinde, bu konuda hayrete düştürücü bir hal görülmez. F.R. Alleman kritiğinde şunları yazmaktadır :

«1920 - 1929 yılları bir yana bırakılırsa bir insan ömrünün yarısını kapsayan bir süre içinde, Almanya gerek kendisinin, gerekse çevresinin nefesini kesmiş, hâdise üzerine hâdise yaratmıştır. Bugün bu volkan tamamen sönmüş, revolüsyoncu ateş kaybolmuş, ihtiras tükenmiştir (36)».

(35) Schulz, Eb. : agm. «Bu nesil, gençliğin en çok tercih olunan araştırma ve sezme özellikleri ile yapabileceği bir seçmeyi yapmamaktadır. Doğu Almanya'daki arkadaşları hiç olmazsa Tito ve Gomulka'nın görüşlerini tartışırken bu tartışmaların bir üçüncü fikri de yaratacağı muhakkaktır. Almanya'daki öğrenciler başka bir şey düşünmemektedirler. Komünizm Stalin korkusu olmadan veya kapitalizm sadece yarattığı refah için değil, arzu edildiği için aranmalıdır. Batı Almanya'daki öğrencinin alternatifler karşısındaki sessizliği hayret uyandırıcıdır».

(36) Dokumente zur Hochschulreform, akademischer Dienst, Bonn, sh. 562.

Fikren sakın bir ortamdan ne yaratıcı bilginler ne de peygamberler ortaya çıkar; belki böyle bir ortamda şüphecilik ve hiçbir hayale yer vermeyen uyanıklık mevcuttur. Fakat aynı zamanda gerek fikir, gerekse politika alanında bir diktatör yetişmez. Günümüzde en sınırsız arzuların yer aldığı, bu sarsılan zamanın dayandığı temel, hiç de kötü değildir.

Böylece konuşmanın sonuna gelmiş bulunuyorum. En son fikir olarak şunları nakledeyim. Bu gece Alman öğrencisi çeşitli yönlerden incelenmiş, takdir edilmiş ve belki de daha çok tenkid edilmiştir. Burada bir tehlikenin bulunduğu işaret edelim. Fert ve grup hakkındaki bu tip incelemeler psikoloji ve sosyoloji çalışmalarında olduğu gibi, bana kalırsa, hâkim kararı veya objektif gözlemler sonucunda değil, bunu yapanların uyanık fikir ve istekleri, birlikte üzülmeye ve birlikte sevgi duygusu ile incelenebilir. Aksi halde, bu tip incelemeler doğrudan doğruya zalimce bir kritikten başka bir şey olamaz. Bu konferansta hükümler üzerindeki düşünceler belki kritik bir şekilde ifade edilmiştir. Bu itibarla konferansımın sonunu öğrenci hakkındaki olumlu bir fikir ile kapamak istiyorum. Bu, Killy'nin sert kritiğine de bir cevap olacaktır.

«Bir öğreticinin, öğrencilerini, şanssız bir zamanın beklenilmeyen yaratıkları olarak değil, bunun aksine bütün gerekli tenkidleri de yapmakla biraz şefkat ile kabul etmesi gerekir (37)».

(37) Für und wider Walter Killy, (okuyucu fikirlerinden), agm.